

Delrapport 6: Bedömning av pandemins konsekvenser för målen för vår säkerhet

Bedömningen är framtagen av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och utgör den sjätte delredovisningen av regeringsuppdrag Ju2020/04352. Den beskriver möjliga konsekvenser och behov av åtgärder inom den aktörsgemensamma hanteringen av pandemin under januari–mars.

Enligt regeringsuppdraget ska MSB, med utgångspunkt i de scenarier som Folkhälsomyndigheten löpande ska uppdatera avseende hur smittspridning av det virus som orsakar covid-19 kan komma att utvecklas framöver, ta fram beskrivningar av tänkbara samhällskonsekvenser och åtgärder som berörda aktörer vidtar eller planerar att vidta. Uppdraget omfattar inte hälso- och sjukvårdsområdet och socialtjänst.

Omfattning och avgränsningar:

- Bedömningar i delrapporten utgår från samma tidsperspektiv som Folkhälsomyndighetens scenarier i myndighetens sjunde delrapport inom regeringsuppdrag S2020/08831 och i den interimrapport som presenterades i januari 2022, det vill säga januari–mars.
- Bedömningen omfattar risker och sårbarheter kopplade till upprätthållandet av målen för vår säkerhet¹ ur ett tvärasektoriellt perspektiv.
- Bedömningarna utgår till stor del från information från statliga myndigheter om hur målen för vår säkerhet har påverkats eller riskerat att påverkas inom deras respektive ansvarsområden under pandemin. Informationen har delgetts MSB genom lägesrapportering, vid olika samverkansföreläsningsgångar och i dialoger med utvalda myndigheter. Information har även inhämtats via andra rapporter och bedömningar som myndigheter och andra aktörer har offentliggjort.
- Bedömningarna är främst gjorda ur ett nationellt perspektiv. Det är rimligt att anta att avvikelser från bedömningarna kan förekomma utifrån regionala förutsättningar.
- Bedömningarna är inte prognoser av kommande utveckling, utan syftar till att ge en indikation över risker, möjliga konsekvenser och aspekter att planera utifrån, och kan därför användas som stöd i aktörers fortsatta arbete.

¹ Möjliga konsekvenser för människors liv och hälsa, samhällets funktionalitet samt våra grundläggande värden. För samhällets funktionalitet avgränsas bedömningar av möjliga konsekvenser till samhällssektorerna.

INNEHÅLL

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING	3
PANDEMINS FORTSATT INVERKAN – FÖRUTSÄTTNINGAR I JANUARI 2022	5
Folkhälsomyndighetens scenarier för fortsatt smittspridning	5
Smittskyddsåtgärder	5
Risker för parallella händelser.....	6
KONSEKVENSER FÖR MÅLEN FÖR VÅR SÄKERHET.....	7
Möjliga konsekvenser för människors liv och hälsa	7
Möjliga konsekvenser för samhällets funktionalitet	7
Särskilt berörda sektorer under kommande period	8
Möjliga konsekvenser för upprätthållandet av grundläggande värden.....	9
ÅTGÄRDSBEHOV INOM DEN AKTÖRSGEMENSAMMA HANTERINGEN.....	11
Trygga tillgång till kritiska varor.....	11
Se över behov av ytterligare åtgärder för att trygga personalförsörjning	11
Eftersträva tydlig och tillgänglig kommunikation	11
Upprätthåll beredskap för att identifiera och möta informationspåverkan	11
Se över möjlighet att begära och ta emot stöd	12
Trygga informationssäkerheten.....	12
Säkerställa lämpliga arbetssätt för att långsiktigt hantera pandemins konsekvenser	12
Omhänderta erfarenheter från pandemin.....	12

Sammanfattande bedömning

Utifrån nuvarande och möjlig framtida smittspridning, samt vidtagna smittskyddsåtgärder, väntas pandemin påverka samhället som helhet på ett genomgripande sätt under kommande period. Under kommande dagar och veckor, när smittspridningen enligt Folkhälsomyndigheten riskerar att nå upp till väsentligt högre nivåer än vid tidigare smittspridningstoppar, kan situationen bli särskilt påfrestande för samhället i stort och för vissa samhällsviktiga verksamheter.

Flera tidigare identifierade osäkerheter och risker förstärks återigen av den omfattande smittspridningen, vilket gör att alla berörda aktörer behöver säkerställa förmåga att snabbt hantera ett försämrat läge i den egna verksamheten, inte minst när det gäller personalförsörjning och tillgång till kritiska varor. Sammantaget bedömer MSB fortsatt att samtliga mål för vår säkerhet påverkas av pandemin.

Samhället som helhet och aktörer inom krishanteringssystemet kommer sannolikt att behöva förhålla sig till pandemins konsekvenser under lång tid framöver. Hösten 2021 präglades av optimism och mer lågintensiv pandemihantering, men pandemin som samhällsstörning är inte över och krishanteringen behöver anpassas utifrån händelseutvecklingen över tid. Alla aktörer behöver hitta flexibla arbetssätt som kan fungera nu och långsiktigt för att identifiera frågor och situationer som kan kräva aktörsgemensam och samordnad hantering. En låg tröskel för informationsdelning och samverkan är av stor betydelse under kommande tremånadersperiod, liksom på längre sikt.

Den fortsatta hanteringen av pandemins konsekvenser behöver genomsyras av en helhetssyn där olika perspektiv beaktas i beslutsfattandet. Denna utgångspunkt är viktig nu och på längre sikt. Under året som kommer väntas flera utvärderingar av Sveriges krishantering av pandemin. Att omhänderta och omsätta erfarenheterna från pandemin i operativt arbete och aktörsgemensam samverkan kommer vara av stor betydelse för att på sikt stärka samhällets samlade krishanteringsförmåga. Eventuella brister i hanteringen som framkommer behöver beaktas av alla inblandade aktörer för att bidra till utvecklade arbetssätt och en stärkt beredskap.

Befolkningens liv och hälsa

Påfrestningarna på befolkningen bedöms på en övergripande nivå ha förvärrats sedan föregående delrapport. Den ökade smittspridningen medför ökade risker för den enskilde att smittas och smitta andra. Smittskyddsåtgärderna återaktualiserar och förstärker vissa indirekta risker kopplat till befolkningens liv och hälsa. Dessa risker kan exempelvis handla om minskad tillgång till viktiga skyddsnet och negativa psykosociala effekter till följd av ökad isolering.

I linje med uppdragsbeskrivningen omfattar denna rapport inte bedömningar av hälso- och sjukvårdsområdet. MSB vill ändå poängtera att en väl fungerande hälso- och sjukvård, med säkerställda marginaler för en god katastrofmedicinsk beredskap, är av central betydelse för samhället som helhet och för den enskildes liv och hälsa. Den ökade belastningen som den höga smittspridningen medför för sjukvården är därför allvarlig även utifrån ett generellt krisberedskapsperspektiv.

Samhällets funktionalitet

Samhällsviktig verksamhet² bedöms fortsatt kunna anpassa sig till och hantera pandemins konsekvenser, men läget avseende personalförsörjningen nu och kommande veckor kan bli mer utmanande än under tidigare smittspridningstoppar för vissa aktörer. Tidigare identifierade risker för de verksamheter som upprätthåller samhällets funktionalitet förstärks till följd av pandemins sammantagna påverkan, inklusive den ökade smittspridningen. Dessa risker innefattar likt tidigare

² Utöver hälso- och sjukvård samt omsorg.

framförallt risken för personalbortfall, tillgången till vissa kritiska varor, uppskjuten verksamhet samt informationssäkerhet hos samhällsviktiga aktörer.

Som MSB tidigare konstaterat har personalbortfall i samband med smittspridningstoppar hittills under pandemin inte resulterat i allvarliga konsekvenser för samhällsviktig verksamhet på nationell nivå. Samtidigt ökar tidigare identifierade risker kopplade till personalbortfall till följd av den kraftigt ökande smittspridningen som pågår i samhället. Vissa samhällsviktiga verksamheter, främst sådana som är beroende av specifik nyckelkompetens och verksamhet som behöver utföras i specifika utrymmen, har samtidigt visat sig mer sårbara än andra. Störningar och avbrott i samhällsviktiga verksamheter kan leda till spridningseffekter mellan verksamheter och sektorer, och ge allvarliga konsekvenser för samhällets funktionalitet.

Grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet samt mänskliga fri- och rättigheter

Pandemin väntas påverka både individens och andra aktörers möjlighet att verka i samhället under perioden januari–mars, inte minst utifrån nu gällande restriktioner som bland annat innefattar deltagarbegränsningar för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Individens frihet kan fortsatt uppfattas som begränsad så länge smittskyddsåtgärder som begränsar handlingsutrymmet tillämpas.

På samma vis som tidigare finns det nu och framöver ett behov av transparens och tydlighet avseende de beslut som fattas inom ramen för hanteringen av pandemin. I förlängningen är den samlade hanteringen av betydelse för att upprätthålla förtroendet för myndigheter och den generella tilliten i samhället, samt för att långsiktigt stärka samhällets motståndskraft inför framtida kriser.

MSB identifierar följande åtgärdsbehov under kommande period

- Trygga tillgången till kritiska varor.
- Se över behov av ytterligare kontinuitetshanterande åtgärder för att trygga personalförsörjningen i samhällsviktiga verksamheter.
- Eftersträva transparent, tillgänglig och samordnad kommunikation, särskilt gällande förändringar av regler, råd och rekommendationer.
- Upprätthåll beredskap för att identifiera och möta informationspåverkan.
- Se över möjlighet att begära och ta emot stöd.
- Trygga informationssäkerheten hos aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet.
- Säkerställa lämpliga arbetssätt för att långsiktigt hantera pandemins konsekvenser inom den egna verksamheten, med beredskap för behov av utökat aktörsgemensamt krishanteringsarbete. Bibehållna kontaktvägar och fortsatt förmåga att ta fram lägesbild och lägesrapporter är av betydelse.
- Omhänderta erfarenheter från pandemin för att utveckla krisberedskapen, både inom den egna organisationen och i det aktörsgemensamma arbetet.

Pandemins fortsatta inverkan – förutsättningar i januari 2022

Detta avsnitt ger en övergripande beskrivning över rådande förutsättningar för den kommande tremånadersperioden januari–mars, utifrån vilka MSB:s bedömningar görs.

Folkhälsomyndighetens scenarier för fortsatt smittspridning

Folkhälsomyndigheten gjorde den 21 december 2021 sin sjunde delredovisning inom myndighetens regeringsuppdrag (S2020/08831). Sedan dess har den faktiska smittspridningen förvärrats avsevärt i Sverige. Till följd av detta, och mot bakgrund av den nu ökade kunskapen om vaccinernas skydd mot infektion av omikron, presenterade Folkhälsomyndigheten den 13 januari en interimrapport med uppdaterade scenarier, som ersätter de tidigare. MSB:s bedömningar i denna rapport utgår därför från den uppdaterade versionen av scenarier.

Interimrapporten innehåller två scenarier för fortsatt smittspridning benämnda scenario 0 och scenario 1. De illustrerar tänkbar utveckling under perioden januari–mars och varierar utifrån olika antaganden om vaccinernas skyddseffektivitet mot infektion av omikronvarianten av viruset. Folkhälsomyndigheten konstaterar att det nu finns en särskilt stor osäkerhet gällande den kommande utvecklingen, i och med att kunskapen om omikronvarianten är i en uppbyggnadsfas.

Båda scenarierna i rapporten visar på mycket hög smittspridning under perioden och smittspridningen ökar i varierande grad fram till slutet av januari. De nivåer av smittspridning som båda scenarierna illustrerar är avsevärt högre än vid tidigare smittspridningstoppar under pandemin.

Det kraftigt ökande antalet nya fall resulterar i ett ökat antal personer med förväntat behov av intensivvård och annan slutenvård, men Folkhälsomyndigheten konstaterar i sin rapport att det fortsatt råder stor osäkerhet avseende riskerna för sjukhusvård inklusive intensivvård till följd av infektion av omikron. Under januari månad har samtidigt det faktiska antalet nyinläggningar av covidsmittade patienter inom slutenvården i Sverige ökat markant. I mitten av januari kan konstateras att ökningen av covidsmittade inom intensivvården inte är lika påtaglig som för ökningen inom övrig slutenvård. Det sammantagna läget inom sjukvården har av Socialstyrelsen beskrivits som mycket ansträngt.

Smittskyddsåtgärder

Senhösten 2021 präglades av ett begränsat antal råd och rekommendationer, framförallt riktade till ovaccinerade personer över 18 år. Ett allmänt råd som kvarstått för alla över tid, oavsett ålder och vaccinationsstatus, är att stanna hemma vid symtom på covid-19. Med anledning av det förvärrade läget har regeringen och Folkhälsomyndigheten, i linje med den åtgärdsplan som presenterades i december, infört ett flertal skärpta smittskyddsåtgärder.

Bland annat gäller allmänna råd om att undvika trängsel, hålla avstånd, arbeta hemifrån och att resa vid andra tider än rusningstrafik. Alla vuxna uppmanas också att begränsa antalet nära kontakter inomhus genom att avstå från större middagar och fester samt liknande sociala sammanhang. Sedan den 19 januari gäller deltagarbegränsningar om högst 50 personer för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inomhus. För allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inomhus gäller även bland annat krav på vaccinationsbevis i de fall antalet deltagare överstiger 50. För lärosäten har rekommendationen om delvis distansundervisning utvecklats för att glesa ut i undervisningslokalerna, men ska inte gälla som en heltidsåtgärd.

De nu gällande smittskyddsåtgärderna kommer att gälla tills vidare men regeringen och Folkhälsomyndigheten kommer kontinuerligt ompröva nödvändigheten av åtgärderna. I kommunikationen poängteras att åtgärderna inte ska ligga kvar längre än absolut nödvändigt.

Folkhälsomyndigheten bedömer fortsatt vaccination som den enskilt viktigaste smittskyddsåtgärden. Det pågår ett intensivt arbete för att nå ut med vaccinationerna till de som ännu inte vaccinerat sig, och att nå ut med erbjudandet om en tredje vaccindos. I mitten av januari hade 80 procent av befolkningen över 65 år fått tre vaccindoser och enligt de senaste tillgängliga siffrorna är 83 procent av befolkningen över 12 år vaccinerade med två doser.

Risker för parallella händelser

Under perioden januari–mars föreligger ett antal på förhand kända risker. Säsongsrelaterade risker är bland annat väderhändelser som stormar, kraftiga snöfall och ishalka. Oavsett tid på året kan händelser som stora olyckor och allvarliga bränder inträffa och kräva insatser av verksamheter som sjukvård, polis och räddningstjänst. Dessa företeelser får oftast lokal eller regional påverkan och kan leda till konsekvenser som exempelvis materiella skador, elbortfall och trafikstörningar. Beroende på omfattning och spridningsgrad kan de dock även föranleda behov av krishantering över kommun- och länsgränser samt på nationell nivå. Även skeenden i vår omvärld, som exempelvis händelseutvecklingar i delar av Östeuropa och dess gränsområden, kan i förlängningen medföra konsekvenser för Sverige och föranleda hantering av flera aktörer inom krishanteringssystemet.

Parallellt med spridningen av det virus som orsakar covid-19 pågår även spridning av andra virus mellan människor, vilket bidrar till ökad sjukfrånvaro från arbetsplatser och en ökad belastning på hälso- och sjukvården. Det pågår spridning av RS-virus och vinterkräksjuka, och säsongens influensaepidemi pågår nationellt. Den influensavariant som främst påvisats i Sverige brukar medföra att personer i äldre åldersgrupper riskerar att drabbas hårdare. Spridningen av influensa har också varit låg eller mycket låg i Sverige de senaste två vintrarna, vilket enligt Folkhälsomyndigheten betyder att fler kan vara mottagliga för att smittas och insjukna denna säsong. I detta uppdrag görs ingen bedömning av smittspridningsscenariernas möjliga påverkan på hälso- och sjukvården, men MSB vill i detta sammanhang betona de tvärspektoriella beroenden som finns mellan olika verksamheter och att allvarliga parallella händelser kan belasta hälso- och sjukvården ytterligare.

Under vintermånaderna finns även fortsatt en förhöjd risk för infektioner hos vilda och tama fåglar av fågelinfluensa. Fågelinfluensautbrottet under säsongen 2020–2021 är det hittills värsta i Sverige, och behövde hanteras av flera av krisberedskapssystemets aktörer. Utvecklingen hittills har enligt Sveriges veterinärmedicinska anstalt likheter med säsongen 2016–2017 och 2020–2021. Baserat på erfarenheter från 2020–2021 förväntas risken för utbrott hos tamfåglar öka under kommande månader för att nå en kulmen under februari–mars.

Därutöver ligger terrorhotnivån alltså på en förhöjd nivå, en trea på en femgradig skala. Ett attentat med masskadeutfall skulle sannolikt kräva en större hantering och medföra belastning på flera offentliga verksamheter som sjukvård, räddningstjänst och polis.

Konsekvenser för målen för vår säkerhet

I följande avsnitt redogörs för bedömningar av risker och möjliga konsekvenser för målen för vår säkerhet.

Möjliga konsekvenser för människors liv och hälsa

I linje med uppdragsbeskrivningen omfattar denna rapport inte bedömningar av hälso- och sjukvårdsområdet. MSB vill dock understryka att en god katastrofmedicinsk beredskap utgör en grundläggande del i den svenska krisberedskapen. Pandemins sammantagna påverkan på hälso- och sjukvård samt omsorgsverksamheter är något som i vid mening påverkar hela samhället och det nuvarande ansträngda läget medför risker kopplade till värnandet om människors liv och hälsa.

Den höga smittspridningen och de råd, rekommendationer och restriktioner som fortsatt förväntas prägla kommande period medför begränsningar i handlingsutrymmet och risk för ökad isolering för hela den vuxna befolkningen. Även barns och ungas välmående kan påverkas indirekt genom de vuxnas förändrade livsvillkor och mer direkt genom smittspridningens påverkan på skol- och förskoleverksamhet samt begränsningar kopplade till fritidsaktiviteter.

Det kan antas att de smittskyddsåtgärder som begränsar människors tillgång till arbetsplatser, fritidsaktiviteter och fysiska kontakter med andra människor kan medföra en negativ påverkan på människors livsvillkor och välmående, samt minska människors tillgång till viktiga sociala skyddsnet. Det är också fortsatt rimligt att anta att pandemins direkta och indirekta konsekvenser påverkar människors hälsa och livsvillkor på olika sätt, där vissa grupper är mer utsatta än andra.

Till del bedöms även långsiktiga konsekvenser, som psykisk ohälsa och ekonomisk otrygghet, fortfarande påverka delar av befolkningen. Det gäller även långsiktiga konsekvenser som pandemin kan ha medfört för barns och ungas psykosociala och fysiska hälsa, liksom för deras förutsättningar till goda levnadsvillkor på sikt. Under kommande år behöver resultaten från pågående utredningar, bland annat avseende konsekvenser till följd av de förändringar pandemin medfört inom skolverksamheten, följas upp och omhändertas för att säkerställa att åtgärder vidtas skyndsamt och på bred front i samhället.

Möjliga konsekvenser för samhällets funktionalitet

MSB bedömer att samhällsviktig verksamhet på en övergripande nivå kan hantera samtliga av Folkhälsomyndighetens scenarier men den ökade smittspridningen förstärker vissa av de risker och osäkerheter som finns, bland annat kopplat till personalförsörjning och kritisk varuförsörjning.

Det finns också, på samma sätt som beskrivits i tidigare delrapporter, risker förknippade med att verksamhet skjutits upp inom olika verksamhetsområden till följd av omprioriteringar under pandemin. Uppskjuten verksamhet kan leda till sårbarheter och försämrad förmåga att hantera allvarliga händelser inom verksamhetsområden. Likt tidigare bedöms dessa risker primärt gälla på längre sikt än tre månader, även om detta är svårt att uppskatta. MSB bedömer också att de tidigare identifierade riskerna kopplade till informationssäkerhet finns kvar.

Risk för personalbortfall i samhällsviktig verksamhet

Vid höga nivåer av smittspridning i samhället, av både covid-19 och andra aktuella smittsamma sjukdomar, ökar risken för sjukfrånvaro på arbetsplatser som bedriver samhällsviktig verksamhet. Som MSB tidigare konstaterat har personalbortfall i samband med smittspridningstoppar hittills under pandemin inte resulterat i allvarliga konsekvenser för samhällsviktig verksamhet på nationell nivå. Vissa samhällsviktiga verksamheter, främst sådana som är beroende av specifik

nyckelkompetens och verksamhet som behöver utföras i specifika utrymmen, har samtidigt visat sig mer sårbara än andra.

MSB vill likt tidigare betona de sektorsövergripande beroenden som finns i samhället. En utgångspunkt behöver vara att störningar och avbrott i samhällsviktiga verksamheter kan leda till spridningseffekter mellan verksamheter och sektorer, och ge allvarliga konsekvenser för samhällets funktionalitet. Störningar eller uppehåll i bland annat godstransporter eller elförsörjning skulle exempelvis kunna leda till allvarliga konsekvenser i verksamheter som är beroende av varuleveranser och el. Även om det finns en medvetenhet om och metodik för att hantera risker kopplade till personalbortfall, har ett antal aktörer den senaste tiden uttryckt oro över bristande tillgång till test för pågående infektion, långa svarstider och problematik kopplad till förhållningsregler för det som ibland kallas "hushållskarantän". Risken för personalbortfall bedöms särskilt allvarlig om det drabbar samhällsviktiga verksamheter med personal vars kompetens inte kan ersättas skyndsamt och där ett bortfall skulle få omedelbara och allvarliga konsekvenser för upprätthållandet av verksamheten. Dessa resonemang understryker betydelsen av att en helhetssyn behöver genomsyra de åtgärder som vidtas för att hantera pandemins konsekvenser.

Kritisk varuförsörjning

Pandemins påverkan på handelsflöden och transportkedjor medför fortsatt risker kopplade till kritisk varuförsörjning för samhällsviktiga verksamheter i Sverige. Under smittspridningstoppar ökar också både den inhemska och globala efterfrågan inom vissa varugrupper. Ett exempel på en sådan varugrupp är laboratoriemateriel, där vissa aktörer beskriver det som svårt att bygga upp tillräckliga lagernivåer och där efterfrågan den senaste tiden ökat igen.

Det nuvarande läget är komplext och svårbedömt men den höga smittspridningen i Sverige och internationellt samt restriktioner runt om i världen kan tänkas förstärka problematiken inom kritisk varuförsörjning. MSB bedömer att vissa risker som gäller kritisk varuförsörjning, särskilt vad gäller varugrupper som beskrivits i tidigare rapporter, kommer kvarstå så länge smittspridning förekommer i Sverige och i världen med följderna att handelsflöden påverkas.

MSB noterar att flera aktörer fortsatt omnämner och förhåller sig till att det förekommer komplexa störningar och obalanser i globala logistik- och transportflöden samt att prisnivåerna på internationella transporter är höga. Dessa förhållanden har inte enbart orsakats – men förstärks möjligen – av pandemin.

Informationssäkerhet

Som tidigare bedömer MSB att det föreligger risker kopplade till informationssäkerhet hos samhällsviktiga aktörer på grund av, för vissa organisationer, nya arbetssätt såsom utbrett distansarbete eller hybrider mellan distansarbete och kontorsarbete. Denna situation riskerar att förvärras av inträffade incidenter som exempelvis utnyttjandet av sårbarheter i Log4j eller möjliga framtida incidenter inom informations- och cybersäkerhetsområdet. Även situationer som inte är strikt kopplade till informations- och cybersäkerhet, som brister i kritisk varuförsörjning och personalbortfall med nyckelkompetenser, kan komma att leda till en försämrad informationssäkerhet.

Särskilt berörda sektorer under kommande period

Samtliga samhällssektorer har på olika sätt påverkats av pandemin och dess konsekvenser. I denna rapport läggs tonvikt på de sektorer som MSB bedömer berörs särskilt eller står inför utmaningar under kommande period.

Energiförsörjning

Särskilt under vinterhalvåret aktualiseras betydelsen av en väl fungerande energiförsörjning, inte minst vid en vinter med låga temperaturer under längre tid. Nuvarande situation präglas bland annat av höga marknadspriser på olja och drivmedel, el och gas, vilket aktörer i andra sektorer och verksamheter med starka beroenden till energiförsörjning behöver beakta.

De låga europeiska lagernivåerna av gas innebär fortsatt att förmågan att hantera eventuella försörjningsstörningar, som exempelvis en period med mycket kallt väder, är lägre än under tidigare år. Enligt Energimyndigheten har en dansk systemoperatör identifierat perioden februari till april 2022 som den period då risken för en försörjningsstörning är som störst. En gasstörning på kontinenten kan enligt Energimyndigheten få påverkan på den svenska energiförsörjningen då marknaderna är sammanhängande. Myndigheten konstaterar att ett avbrott eller störning i energiförsörjningen under pågående pandemi skulle kunna få större konsekvenser för samhället.

På samma sätt som under tidigare smittspridningstoppar finns samhällsviktiga funktioner inom sektorn som är särskilt sårbara för personalbortfall och där konsekvenserna i samhället om verksamheten inte upprätthålls skulle kunna bli allvariga. Aktörer inom sektorn har genomgående under pandemin vidtagit åtgärder för att trygga personalförsörjningen och Svenska Kraftnät har den senaste tiden förmedlat att flera aktörer vidtagit ytterligare åtgärder.

Transporter

Transportsektorn har under pandemin visat på en stark förmåga till anpassning och godsflödena har fungerat även under perioder med hög smittspridning. Den sammantagna påverkansgraden för sektorn är fortsatt måttlig, även om variationen i påverkansgrad är stor mellan trafikslag och geografiska platser. Även inom transportsektorn finns verksamheter med beroenden till personal med specifik nyckelkompetens som behöver utföra sitt arbete i trånga utrymmen tillsammans med andra, vilket utgör en sårbarhet utifrån risken för smittspridning och personalbortfall. Exempel på sådana personalkategorier är personal till lotsning, isbrytning och trafikledning.

Det svåra ekonomiska läget till följd av minskad kommersiell trafik är fortsatt en utmaning för aktörer inom sektorn, inte minst inom flygtrafiken, samt taxi- och bussnäringen. Kommersiellt resande har ökat i viss utsträckning, men utvecklingen framöver bedöms fortsatt vara osäker för olika verksamheter inom sektorn. Det ansträngda läget inom flyg- och flygplatsverksamheter kan exempelvis förstärkas ytterligare av de höjda prisnivåerna på bränsle. Det finns en etablerad vinterberedskap inom sektorn i syfte att minska störningar som vinterväder kan orsaka.

Möjliga konsekvenser för upprätthållandet av grundläggande värden

Pandemins påverkan på upprätthållandet av grundläggande värden i samhället är som tidigare konstaterats svår att bedöma. Nuvarande situation med hög smittspridning samt tillämpade råd, rekommendationer och restriktioner väntas dock begränsa både individers och andra aktörers möjlighet att verka i samhället under kommande period. Detta gäller inte minst utifrån de deltagarbegränsningar och krav på vaccinationsbevis som råder för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inomhus. MSB vill betona vikten av att behoven av smittskyddsåtgärder som begränsar handlingsutrymmet i samhället ses över kontinuerligt och att det säkerställs att smittskyddsåtgärderna, i enighet med regeringens och Folkhälsomyndighetens besked, inte tillämpas längre än nödvändigt.

Det osäkra läget avseende pandemins fortsatta utveckling gör att det krävs långsiktigt hållbara åtgärder och en hög grad av transparens kring de avvägningar som ligger till grund för besluten. Individens frihet kan uppfattas som begränsad så länge någon form av smittskyddsåtgärder som begränsar handlingsutrymmet tillämpas. I förlängningen är den samlade hanteringen av betydelse för

att upprätthålla förtroendet för myndigheter och den generella tilliten i samhället, samt för att långsiktigt stärka samhällets motståndskraft inför framtida kriser.

Det finns fortsatt kommunikativa utmaningar för samhällets aktörer att hantera under den aktuella perioden. Erfarenheter från pandemin visar att delar av befolkningen inte nås av myndigheters och beslutsfattares kommunikation på ett tillfredsställande sätt, vilket medför risker för den enskilde att utsättas för smitta och att smitta andra. Det kan också förstärka ett upplevt utanförskap och göra människor extra mottagliga för felaktig och vilseledande information.

Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF) konstaterar att statsaktörers och icke-statliga globala antagonistiska aktörers försök till informationspåverkan mot Sverige, kopplat till pandemin och pandemihanteringen, ligger på en låg nivå. Även under kommande tremånadersperiod bedöms aktiviteterna fortsätta ligga på en låg nivå, samtidigt som detta kan förändras eftersom aktörer som ägnar sig åt informationspåverkan ofta är ombytliga och flyttar fokus till områden där de har störst chans att nå sina syften.

Åtgärdsbehov inom den aktörsgemensamma hanteringen

I följande kapitel identifieras åtgärder som kan vidtas av flera aktörer eller som kräver samverkan mellan olika aktörer, i syfte att dämpa och mildra de risker och möjliga samhällskonsekvenser som presenterats i föregående kapitel.

Under kommande period behöver aktörer fortsatt anpassa verksamheterna utifrån det rådande läget. För vissa aktörer innebär det att krishanteringsorganisationer behöver förstärkas, medan andra aktörer kan hantera pandemirelaterade frågor i linjeverksamheter. Det är fortsatt viktigt med en bibehållen vaksamhet och flexibilitet för att kunna hantera en situation som kan förändras snabbt. Därför är planering, kontinuitetshantering samt låg tröskel för informationsdelning, samverkan och kommunikationssamordning fortsatt viktiga ingångsvärden. Som tidigare lyfts bör bedömningar och analyser inför beslut utgå från ett befolkningsperspektiv. Det gäller exempelvis att beakta aspekter som ålder, kön, funktionalitet, geografisk hemvist och socioekonomiska förutsättningar.

Den kontinuitetshantering som hos många aktörer blivit än mer rutinmässig under pandemin behöver vidmakthållas och utvecklas, för att möta såväl eventuella framtida konsekvenser av pandemin som andra händelser.

Trygga tillgång till kritiska varor

Läget bedöms fortsatt som osäkert avseende tillgången till flera kritiska varugrupper. Det är därför av fortsatt stor betydelse att aktörer som ansvarar för samhällsviktig verksamhet planerar för och säkerställer nödvändiga leveranser, åtgärdar identifierade brister, delar information och på andra sätt samverkar vid behov i syfte att minska risken för varubrister.

Se över behov av ytterligare åtgärder för att trygga personalförsörjning

Det är fortsatt av stor betydelse att alla som bedriver samhällsviktig verksamhet arbetar aktivt med kontinuitetshantering för att minimera riskerna kopplade till personalbortfall, särskilt under nuvarande och kommande period med hög smittspridning i samhället. Det är i detta sammanhang av stor vikt att såväl testningsverksamhet som aktuella förhållningsregler kopplade till smitta i hemmet fungerar på ett sådant sätt att personalförsörjningen inom samhällsviktig verksamhet påverkas i så låg grad som möjligt under perioder av hög smittspridning.

Eftersträva tydlig och tillgänglig kommunikation

Utifrån de riskområden som lyfts i rapporten finns fortsatt ett stort behov av tillgänglig, tydlig, lättförståelig och samordnad kommunikation till allmänheten. Informationen behöver nå ut till hela befolkningen genom olika kommunikationskanaler och utformas på ett sätt som gör det tydligt vilka förhållningsregler som gäller och varför. Ju längre pandemin pågår desto större kan den så kallade pandemitröttheten bli och kommunikationsinsatser behöver anpassas därefter. Det behöver även finnas en beredskap för att nå fram med viktiga budskap vid en parallell händelse.

Kommunikationen behöver präglas av transparens avseende vilka avvägningar som ligger till grund för beslut om samhällets fortsatta hantering av pandemin, som vilka smittskyddsåtgärder som tillämpas, införs eller avskaffas. Den samverkan och samordning som sker mellan ansvariga aktörer på nationell, regional och kommunal nivå behöver fungera på ett sätt där alla inblandade, inte minst företrädare för verksamheter som möter oro, frågor och påtryckningar, känner tillräckligt stöd att kunna förmedla korrekt och tydlig information.

Upprätthåll beredskap för att identifiera och möta informationspåverkan

Samtliga aktörer behöver fortsatt inom sitt eget verksamhetsområde ha beredskap för att kunna identifiera och möta informationspåverkan.

Se över möjlighet att begära och ta emot stöd

Som MSB tidigare framhållit bör varje aktör fortsatt ha en beredskap att kunna begära och ta emot stöd från andra aktörer, både nationellt och internationellt, dels för att hantera konsekvenser av pandemin men också för att hantera helt andra händelser som skulle kunna inträffa.

Trygga informationssäkerheten

Det är fortsatt av stor betydelse att samtliga aktörer aktivt verkar för att informationssäkerheten upprätthålls. Samtliga aktörer bör grundligt granska de beslut som fattats i fråga om säkerhetsåtgärder under pandemin, för att säkerställa att tillfälliga och otillfredsställande lösningar kring hemarbete och fjärråtkomst inte fortsatt används. Det är också viktigt att organisationer åtgärdar den eventuella säkerhets- och förvaltningsskuld som MSB påtalat i Delrapport 1. I den mån nya arbetsätt planeras och implementeras, är det viktigt att även dessa utreds i form av hur de påverkar informationssäkerheten. Det är även av vikt att organisationer fortsatt genomför en omvärldsbevakning gällande hot och sårbarheter, och vidtar lämpliga åtgärder samt analyserar hur andra brister kan påverka informationssäkerheten.

Säkerställa lämpliga arbetsätt för att långsiktigt hantera pandemins konsekvenser

Inför kommande period av hög smittspridning, liksom i hanteringen framöver, behöver berörda aktörer gemensamt ansvara för att identifiera och behålla den kärna av pandemispecifika aktiviteter som fortsatt är nödvändiga. Det behöver finnas en långsiktig flexibilitet och förmåga att vid behov skala upp, anpassa och tillföra resurser till hanteringen av pandemin. En låg tröskel för informationsdelning och samverkan är av stor betydelse under såväl kommande tremånadersperiod som framöver.

Samhällsviktiga verksamheter behöver ha förmåga och beredskap att hantera nya händelser och potentiella samhällsstörningar, parallellt med pandemin. Det gäller i synnerhet de verksamheter som berörs av säsongrelaterade risker som föreligger under kommande period.

Omhändertade erfarenheter från pandemin

Det är av fortsatt stor betydelse att de erfarenheter som kunnat dras av pandemihanteringen omhändertas för att kunskap och erfarenhet inte ska gå förlorad och för att stärka och utveckla Sveriges krishanterings- och beredskapsarbete. Erfarenhetsutbyte bör fortsatt ske mellan aktörerna, inte minst gällande styrning, samverkan och ledning, utifrån arbetsätt som stärker aktörernas helhetssyn och där de tvärspektoriella perspektiven omhändertas. Aktörer på alla nivåer och med olika roller och uppdrag inom krisberedskapssystemet behöver prioritera ett sådant erfarenhetsutbyte.

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

651 81 Karlstad, Tel 0771-240 240, www.msb.se